

“ ”

Euskararen mundutik jasotzen dituzten erreferentziak arrotz zaizkie periferiako gazteei

Naroa Jauregizuria Lopategi

Ahize-AEK-ko kidea

Zertan da euskararen eta euskal kulturaren transmisioa gurean?

Zertan da haien birrartikulazioa periferian diren gazteengan?

Are, zertan dira transmisioa eta birrartikulazioa periferia geografikoan gabe, euskararen periferian bizi diren 12 eta 18 urte bitarteko gazteengan?

 MIEL A. ELUSTONDO ZALDI ERO

Galderok formulatzen hasi zen Naroa Jauregizuria Lopategi Mondragon Unibertsitatearen Euskal Kulturgintzaren Transmisioa aditu tituluaren amaierako proiektuan. Hortik, berriz, abenduaren 2an Barakaldon burututako *Igo Bolumena!* jardunaldia heldu zen, Ahize-AEK-k antolatutik. Halaber, *#Damolat* unitate didaktikoa aurkeztu zuten bertan. Naroa Jauregizuriari berari joan gatzazkio galdezka.

Euskararen eta euskal kulturaren transmisioa eta birrartikulazioa periferian aztertu zenuen Euskal Kulturgintzaren Transmisioa aditu tituluaz jabetzeko proiektuan. Nondik abiatu zinen?

Gaurkotasun handiko afera da. Euskal kulturaren periferiako herri eta hirietako gazteek ikastetxeen testuinguruan garatzen dute euskarazko munduarekin duten harremana. Maila horretan, transmisio sareek garrantzi handia daukate. Umeen kasuan, baita ingurune erdal-dunetako haurren kasuan ere, indarrez jasotzen dituzte zenbait eduki: Irrien Lagunak, EiTBko marrazki biziak, Ene Kantak, *Goazen* telesaila, Olentzero eta Mari Domingi, eta besteren batzuk. Baina, jakina, erreferentzia horiek zentzua galtzen dute nerabezaroan, eta bestalde, euskararen mundutik jasotzen dituzten erreferentziak arrotz zaizkie. Are gehiago, batzuetan, ikusezin; bestetzueta, deseroso ere bai.

Ikusezin eta deseroso ere bai?

Bai. Hala ere, gazte gehienak euskal komunitateko parte sentitzen dira, eta hizkuntzarekiko eta kulturarekiko lotura emozionalari eusten diote. Hortik abiatu nintzen gogoetan. Gaur egungo testuinguruan –politiko, ekonomiko, kultural eta soziala– kokatu nuen proiektua, Bilbo Handian, ezagutza gero eta handiagoa den, baina erabilera %10 izatera ez den Leioan, eta eskola giroan. Eta, batez ere, euskal kulturaren eta euskararen transmisioan eta birrartikulazioan modu eraginkorrean eragiteko praktika zehatzak ere eskaini nahi nituen.

Leioan abiatu zenuen ikerketa, arestian esan duzunez.

Bai, Bizkaiko Foru Aldundiak eta Ahi-ze-AEK-k egindako elkarlanerako hitzarmenaren bidez, hurbilketa teorikoa errealitatearekin alderatzeko lau interbentzio egin nituen: Leioako Jose Migel Barandiaran Ikastetxean, Betiko Ikastolan eta Mercedarias Ikastetxean. Horren ostean Bilbo Handira egin genuen salto, Getxora, Portugaletera eta Txurdinagara, eta une honetan azken saioak egin ari gara Barakaldon. Guztien jarrera positiboa azpimarratuko nuke: irakas-

leek interes handia zuten, eta ikasleek, berriz, modu aktiboan parte hartu dute ekintza guztietan.

Zer harreman dute gazteek euskal kulturgintzarekin, esaterako?

Gutxi ezagutzen dute, baina hori ez da gazteen kontua bakarrik. Siadecok Elkar Fundazioarentzat egindako ikerketaren arabera, euskaldunen erdiak ez du euskarazko kulturarik kontsumitzen. Kontuan hartu, bestalde, euskal herritarren

%26 dela euskalduna. Gainerako %73 horri guztiz arrotza zaio euskal mundua. Gazteek erakutsi didate euskal literatura eta erreferenteak ezagutzen dituztela, euskal musikak ere lekua daukala euren egunerokoan –baina diskoak gabe, kantak entzuten dituzte, batez ere–, erdal munduko produktuak kontsumitzen dituzte, baina euskal taldeen kontzertuetara joaten dira. Badira euskal kulturarekiko atxikimendu handia duten gazteak, kontzientzia politikotik egiten dute lotura hori. Bestalde, bertsolaritza ere euskal munduan murgiltzeko bide garrantzitsua dute eta dantza taldeen papera ere azpimarratzekoa da, haur eta gazteak komunitateko parte sentiarazten baititu. Oro har, gazteek jai giroan eta ikastetxean gauzatzen dute euskal kultura eta euskararekiko harremana.

Zer ikuspegi dute euskal kulturaz?

Ikuspegi teorikoa dute, horrela esan babiliteke, behintzat. Gramatikaren ezagutzarekin lotzen dute euskara, gaitasun tituluarekin. Euskara ez da funtzionala, euskaraz jakin gabe lasai bizi daitezke. Loturarik izatekotan, eremu afektiboan dute, aurreko belaunaldietatik jaso eta zaindu beharreko altxortzat dute. Nik esaten dut gazteentzat euskara aitaitarren eta amamaren antzekoa dela: oso maiteak, baina joandako garai batekoak. Eta ikastetxeak bakarrik ezin du, ez dago burbuila batean sartuta. Gizarteak ez badio euskarari eta euskal kulturari baliu sozialik ematen –hedabideetan, lan munduan, kirolean, erakundeetan...–, gazteek ere ez diote baliorik emango, eta gaztelaniaren aldeko hautua egingo dute, hizkuntza horretan funtzio sozial guzti-guztiak garatu ditzakete-eta. Euskaraz, aldiz, ez.

Eta, orduan, nondik jo behar da gazte horiei gaur egungo euskara eta euskal kultura transmititzeko eta birrartikulatzeko?

Euskararen egoera diglosikoa aldatzen ez den bitartean, ikastetxeak dira gune erdaldunetan euskara eta kultura transmititzeko eta artikulatzeko gunerik garrantzizkoenak. Eusko Jaurlaritzaren 2016ko VI. Inkesta Soziolinguistikokoaren arabera, 16-24 urte bitarteko euskaldunen artean erdia baino gehiago hiztun berriak dira, eskolan jaso dute euskara. Hizkuntza normalizaziorako politikan eta estrategian oso kontuan hartu behar da datu hori. Hiztun berri horiek hiztun aktibo bihurtzea da erronka. Hemendik

urte batzuetara, lanean hasiko dira, familia sortuko dute, aisialdian ere ariko dira... eta, hortaz, gazteei euskara irakatsi ez ezik, euskaraz bizitzeko baliabideak ere eskaini behar dizkiegu. Horregatik, 18 urte inguruko gazteengan eragin behar dela uste dugu.

Zergatik, justuki, adin horretako gazteengan?

Euskarak gazte hauen parte izateko duen gaitasunaren arabera jarraituko duelako aurrera. Edo haien parte bihurtzen da edo museoko pieza bihurtuko da. Nahitaezkoa da adin tarte horretan diren gazteekin lan egitea ikastetxean. Adin horretan eratzen ohi da identitatea, adin horretan garatzen ohi dira kultur ohiturak ere. Gaur egun, euskarak esanahia galtzen du adin horretan. Umetako Argitxo, Pirritx eta Porrotx edota Goazen ez dira baliagarri, balioa galtzen dute nerabezaroan. Haurtzaroko erreferentziek ez dute balio, familiak ere pisua galtzen du... Euren erreferentzia propioen bila abiatzen dira gazteak: era jakin batera jantziko dira, era jakin bateko telefonoa izango dute... kultur kontsumo jakin batera joko dute.

“ ”

***Euskal kulturarekiko
atxikimendu
handia duten
gazteek kontzientzia
politikotik egiten dute
lotura hori***

Sare sozialen bete-beteko eraginpean, inondik ere.

Adin tarte horretako gazteak teknologia berriei harremanetan dira jaino zirenez geroztik. Gero eta lehenago egiten dute bat helduen munduarekin; edukiak kudeatzeko heldutasunik gabe, ordea. 1995az gero jaiotakoak belaunaldi sozial moduan definitzen ditu IAB-k [Interactive Advertising Bureau]. Bulego horren arabera, gazte horiek aldi berean bospasei sare sozial kudeatzen dituzte eta ordu 1 eta 24 minutu ematen dituzte bertan. Instagram, Snapchat, Tumblr, 21 Buttons, Twitch eta Musically erabil-

tzen dituzte, batez ere. %92k, *influencer*-en bat jarraitzen du, Instagramen eta Youtuben, bereziki. Telefono mugikorra daukate, jakina, eta egunerokoa dute Internet. Horiexek dira oraingo gazteak. Distantzia fisikorik ere ez dago kasik, mundua eskura dago: hegazkinak hor direlako beti, eta supermerkatuan, berriz, kasik mundu osoko produktuak dituztelako aukeran. Gazteek gero eta izaera translokala goa daukate.

Zein dira zure lanaren ondorio nagusiak?

Periferiako gazteak euskal kulturaren zentroak urrun daude, eta beraz, sortzaileak eta produktzioa ez dituzte behar bezala edo behar beste ezagutzen. Euskal kulturaren erreferentziak estereotipatuta ikusten dituzte, eta arrotzak zaizkie. Ondorioz, euskal kultura jasotzeko eta euren bizitzan artikulatzeko zailtasun handiak dituzte eta, aldi berean, baita euskal kulturaren eragiteko mugak ere. Periferiako gazteek ikastetxearen bidez –eta hein handi batean jaien bitartez–, egiten dute euskara eta euskal kulturarekiko harremana, eta ikusi da D ereduak ez duela helburu dugun transmisioa eta artikulazioa bermatzen... Hainbat ondorio.

Honenbestez, nola eragin gazte horiengan?

Arazoa egiturazkoa da eta euskarak eta euskal kulturak jendartearen duten pisuarekin eta posizioarekin lotuta dago, beraz, kokapen hori aldatu ezean oso zaila da egoera iraultzea, eta euskara eta euskal kultura gazteentzako erabilgarria, baliagarria eta garrantzitsua bihurtzea. Gu bi ekarpen xume egiten saiatu gara: alde batetik, fokua periferian jarri eta horren inguruko hausnarketa sustatzeko jardunaldia antolatu dugu; bestetik, ikastetxeei laguntzeko jarraibide gida eta #Damolat ikas unitatea sortu ditugu.

Ikastetxeek ahalmen mugatua dute, hala ere.

Bai, baina, egun, gazte askorentzat euskararen munduarekin lotura-hari bakarrenetakoak dira. Aipatu hari horiek sendotzeak eta edukiz betetzeak berebiziko garrantzia dauka, hizkuntza irakatsi eta kultur sorkuntza transmititzeari batera, beste eremu eta erdigune batzuetarako konexioak erakitzen lagundu baitezakete. Ildo horretatik, ikas unitatean, euskara bera bultzatzeko ekintzak baino, euskararen mundua ezagutzeko eta bizitzeko ekimenak eta dinamikak jaso ditugu, oso zaila baita –ia ezinezkoa– ezagutzen ez denarekiko interesa izatea, eta are zailagoa diglosiaren ondorioz euskararen mundua gutxietsi eta topikoz betetzen denean. ●